

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA PELE (P1)

2016

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 70

Memorandamo ona o na le maqephe a 7.

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO**POTSO YA 1****TEMA YA A**

- 1.1 Ha ba ba rute mosebetsi/Ba ba fa lerato le senyekgenyekge/Ba a ba bokotsa/Ba ba hodisa botlofa/Batswadi ba lebala hore thupa e kojwa e sa le metsi/Ba lebala hore ngwana o kgalemelwa a sa le monyane/Ha ba kgalemele bana. ✓ (1)

[Tshwaya e le nngwe feela]

- 1.2 Ha ba le ditsheng tsa thuto e phahameng. ✓ (1)

- 1.3 Mosotho wa kgale o ne a ruile a sa hloke letho ✓ ha Mosotho wa kajeno o lokela ho sebetsa ka thata hore a phele hantle/Mosotho wa kajeno o batla ho fumana tse tonositseng/O hloleha ho tshehetsa lelapa la hae. ✓ (2)

- 1.4 B/etsa mosebetsi o sa mo tsweleng molemo. ✓ (1)

- 1.5 Bana ba ipolaisa jwala/Ba iphetola matahwa/Ba nwa jwala haholo. ✓✓ (2)

[Tshwaya e le nngwe feela]

- 1.6 ... eitse feela ha a feta dithuto tsa Nteterwane a be a ngaloha/sekolong teng o ne a kile a hlwela/E ne e le e mong wa ba pele ba neng ba kene sekolo sa ha Ramohlakwana ha se qala ho bulwa. ✓ (1)

[Tshwaya e le nngwe feela]

- 1.7 Ke hore motho o lokela ho tshwara ka thata mosebetsing wa matsoho/A itahlele ka setotswana thutong haeba a rata thuto a tle a kgone ho sebetsa mosebetsi o motle/Thuto ke senotlolo sa bophelo. ✓ (1)

[Tshwaya e le nngwe feela]

- 1.8 Ke moo ho etswang jwala teng/Ke tameneng/Ke ntlong ya thitelo/Moo ho nowang jwala teng/Ke sepotong/Ke thaveneng/Ke bareng. ✓ (1)

[Tshwaya e le nngwe feela]

- 1.9 Mafosi. Sobi o ne a sa mo phoqe, o ne a batla ho tseba hore ke ka lebaka la eng ha monnamoholo a tlohetse sekolo kapele empa a rata ho bua ka molemo wa thuto/O ne a sa mo phoqe, feela sefahleho sa monnamoholo se fetotswe ke hobane a amehile maikutlo habohloko kaha ha a tlohella sekolo ka ho rata. ✓✓ (2)

- 1.10 O ile a lemoha hore monnamoholo ha a rate ho botswa potso eo/O ile a lemoha hore o utlwisitse monnamoholo bohloko/O pentse seso se tihwatjhwaselang/O thonkgile monnamoholo maqeba a neng a se a fodile/. ✓✓ (2)

[Tshwaya e le nngwe feela]

1.11 Ke ho qala sekolo o se o le moholo dilemong/O se o hodile haholo/Dilemo di se di ile/O se o tsofetse/Dilemo di se di le hodimo.√√ (2)

[Tshwaya e le nngwe feela]

1.12 Maikutlo a ne a amehile habohloko/Monnamoholo Monakodi o ne a utlwile bohloko. √√ (2)

1.13 Tjhe, ho ya ka molao wa motheo wa naha ena, ngwana e mong le e mong o na le tokelo ya ho kena sekolo/ya ho bala/ya ho ithuta/Molao wa motheo o fana ka thuto ya mahala/Mmuso o ne o tla mo fa dithuso tsa bana ba hlokahalletsweng ke batswadi/Molao wa motheo wa naha o tshehetsa thuto.√√ (2)

TEMA YA B

1.14 Boholo ba baithuti ba tswile taolong, ba etsa boithatelo, ba a bapala, e mong o mametse mmimo, mosuwetsana a leka ho tsosa ngwanana ya robetseng, mme ke moithuti a le mong ya bonahalang a ikamahanya le maemo a thuto kaha o bile o phahamisitse letsoho ho botsa se itseng/Mosuwehloho le mosuwetsana e mong ba nyaretse ka fensetere, mme ba makalletse se etsahalang ka phaposing.√ (1)

[Tshwaya e le nngwe feela]

1.15 Ke maikutlo a ho makalla sena seo a se bonang/a ho tshoha/a ho hlollwa/a ho kgathatseha/a ho tshwenyeha.√ (1)

[Tshwaya e le nngwe feela]

1.16 Ho bontsha kgatello/ho toboketsa/le bontsha hore ya le buang o phahamisitse lentswe, mme o bua ka matla/ya le buang o halefile/o a omana/o a kgaruma/o tenehile.√√ (2)

[Tshwaya e le nngwe feela]

1.17 Baithuti ba 3 le 4 ba a bapala ka phaposing ya borutelo√ ha moithuti wa 5 o bonahala eka o batla ho botsa potso/o a bala.√ (2)

1.18 Monnamoholo Monakodi o ne a kgothalletsa batjha ho ithuta ba tlohele ho bapala. √ Temeng ena baithuti ba a bapala ka phaposing ya borutelo. √ (2)

1.19 Tjhe, ha a lokela sebaka seo hobane sekolong bana ba lebelletswe ho mamela ka hloko le ho ithuta e seng ho bapala ka nako ya dithuto/Baithuti ha ba lokela ho iketsetsa seo ba se ratang ka nako ya dithuto.√√ (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO**POTSO YA 2****TEMA YA C**

Ho boha thelevishene nako e telele ho sitisa bana ho sebedisa dikelello tsa bona[√] ebile ho etsa hore bana ba sebetse hampe dithutong. [√] Bana ba dulela ho ja kgafetsa, mme ba a nona ke hona[√] kahoo ba ba le mafu a mangata ka baka la monono kaha ha ba bapale.[√] Bana ha ba fumane monyetla wa ho ithuta ho bopa dikamano tse matla tsa setswalle[√] ba bile ba qetella ba se ba sa kgone ho latela ditaello tsa molomo.[√] Ba ka kgahlwa ke diketso tse sa lokang[√] hape merusu e etsahalang thelevisheneng, e fetola boitshwaro ba ngwana.[√]

[Mantswe a 92]**Ka sebopeho sa dintlha**

	QOTSO		DINTLHA
1	'Batswadi bana ba ngongorehiswa ke hore ho boha thelevishene motjhaotjhele, ho ka ba le ditlamorao tse bosula tse ka sitisang bana ho sebedisa kelello.'	A	Ho boha thelevishene nako e telele ho sitisa bana ho sebedisa dikelello tsa bona. [√]
2	'Anna o re ho boha thelevishene ho ka etsa hore bana ba sebetse hampe dithutong tsa bona.'	B	Ho boha thelevishene ho etsa bana ba sebetse hampe dithutong.
3	Ntlha e nngwe eo Anna a e toboketsang ke ya hore ha bana ba shebelletse thelevishene, ba ja kgafetsa ba sa hlokomele.'	C	Bana ba dulela ho ja kgafetsa mme ba a nona ke hona. [√]
4	'Sena se eketsa mafura mmeleng wa bona hoo qetellong ba iphumanang ba se ba na le mmele o moholo haholo. Sena se ka mema mafu a itseng a bakwang ke mmele o moholo.'	D	Bana ba ba le mafu a mangata ka baka la monono kaha ha ba bapale. [√]
5	'Ho dula o shebelletse thelevishene ho tima bana monyetla wa ho bapala. Papading ke moo ngwana a kwetlisang kelello le mmele wa hae teng. O bile o ithuta dintho tse itseng tse kang ho theha dikamano tse matla tsa setswalle le ba mophato wa hae.'	E	Bana ha ba fumane monyetla wa ithuta ho bopa dikamano tse matla tsa setswalle. [√]
6	'Ho feta moo, Anna o lemosa hore bana ba shebellang thelevishene haholo ba qetella ba se ba sa utlwisise dintho tseo ba di laellwang, ka ha ba se ba tlwaetse ho utlwisisa ka ho boha ditshwantsho. Hona ho fokotsa kutlwisiso yohle e sa kenyeletseng ditshwantsho.'	F	Bana ba qetella ba se ba sa kgone ho utlwisisa ditaello tsa molomo. [√]
7	'Kotsi e nngwe e ka ba ya hore bana ba shebelle mananeo a sa ba lokelang ntle le tataiso ya batswadi. Sena se etsa hore bana ba kgahlwe ke diketso tse sa lokang tseo ba di shebellang thelevisheneng, tse kang ho kganna o nwele, ho tsuba le ho sebedisa dithethefatsi.'	G	Bana ba ka kgahlwa ke diketso tse sa lokang. [√]
8	'Ho shebella dintwa le merusu di ka etsa hore ngwana a dule a tshohile kapa a be morusu kaha o nahana hore boo ke bona boitshwaro bo nepahetseng. Ba ka nahana hore ntwana ke tsela e nepahetseng ya ho rarolla mathata kaha ba bona ho etsahala thelevisheneng.'	H	Merusu e etsahalang thelevisheneng e fetola boitshwaro ba ngwana. [√]

Dintlha tsa mohlahlobuwa di lokela ho ba tse supileng.

Palo ya mantswe (92)

HO TSHWAYA KGUTSUFATSO:

Kgutsufatso e tlameha ho tshwauwa ka tsela e latelang:

- **Kabo ya matshwao:**
 - Matshwao a 7 bakeng sa dintlha tse 7 (ntlha e le 1 bakeng sa ntlha ya sehlooho).
 - Matshwao a 3 bakeng sa puo
 - Matshwao kaofela: 10
- **Kabo ya matshwao a puo ha bahlahlobuwa ba sebedisitse mantswe a bona:**
 - Ha dintlha tse 1–3 di nepahetse: fana ka letshwao le 1
 - Ha dintlha tse 4–5 di nepahetse: fana ka matshwao a 2
 - Ha dintlha tse 6–7 di nepahetse: fana ka matshwao a 3
- **Kabo ya matshwao a puo ha bahlahlobuwa ba sebedisitse diqotso di le jwalo:**
 - Diqotso tse 6–7: se fane ka matshwao bakeng sa puo
 - Diqotso tse 1–5: fana ka letshwao le 1 bakeng sa puo

ELA HLOKO:

- **Palo ya mantswe:**
 - Batshwayi ba tlameha ho nnetefatsa palo ya mantswe a sebedisitsweng.
 - Se ke wa hula matshwao haeba bahlahlobuwa ba sa bontsha palo ya mantswe a sebedisitsweng kapa haeba palo ya mantswe a sebedisitsweng e ngotswe e fosahetse. Ha palo ya mantswe e tlotse moedi o boletsweng, bala ho fihla palong ya mantswe e behilweng, ebe o emisa moo.

Mohlala

Puo	Polelo/Polelwana			Palo ya mantswe
Sesotho	Ke	a	tsamaya	3

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEHO LE DITLWAELO TSA TSHEBEDISO YA PUO**POTSO YA 3**

- 3.1 Khampane ya Ford.√ (1)
- 3.2 Le bolela hore koloi e na le radiyo/seyalemoya/theleveshene.√ (1)
- 3.3 Ho susumetsa moreki hore a bone eka R4 000 e bobebe/Le ngoka/hohela bareki/Ho etsa hore bareki ba nahane hore sehlahiswa ha se bitse haholo.√√ (2)
- 3.4 Mantswe a ba thusa ka ho leka ho kgodisa bareki hore ba hle ba phahamele mapoqo/potlake/phakise kaha makoloi ao a mmalwa haholo, mme a ka rekwa kaofela ka ho panya ha leihlo/a ka fela kapele.√√ (2)
- 3.5 Ke ho bontsha hore ke koloi e ntjha, ke ya selemo sena mme moreki o kgona ho etsa qeto e nepahetseng kaha o tla be a tseba hore ha e tlo mo fa mathata haufinyanae/Ke moetso o kgemang le dinako tsa jwale.√√ (2)
- 3.6 E, nka e reka hobane ke koloi ya selemo, ditefello tsa yona di a kgonahala ebile nka e sebedisa nako e telele e sa ntsietse kaha e sa le ntjha/Ke rata dikoloi tsa moetso wa Ford/Ke rata koloi e nyane hoba e boloka mafura.

KAPA

Tjhe, nke ke ka e reka hobane ha ke rate moetso wa dikoloi tsa Ford/Ha ke rate dikoloi tse nyane bakeng sa lelapa/Ha ke kgahlwe kgahlwe feela ke tshusumetso ya papatso.√√ (2)

[Motshwayi a lekodise dikarabo tsa baithuti] [10]

POTSO YA 4

- 4.1 Ba emetse ho palama tekesi/Ba emetse teranseporoto/sepalangwang/koloi ya baeti.√ (1)
- 4.2 Se bolela hore ho bile le dintwa, mme ha thunyanwa ke ka hoo koloi e nang le masoba, mme le dikulo di hasane fatshe/Koloi ena ha e a bolokeha/Koloi e na le dibetsa ka boyona tse thunyang/ Direnke tsa ditekesi di fetohile mapatlelo a dintwa.√√ (2)
- 4.3 Ke maikutlo a ho kgena/ho halefa/a ho tshoha/a ho makala/ho tsieleha/ho hlollwa/ho kgathatsehile/a ho teneha.√ (1)
- 4.4 E. Dikulo/dibetsa/metopisi/dikgaketla tsa dikulo tse hasaneng fatshe di bolela hore e thuntswe e ntse e eme hona moo/Molomo wa kanono o kubellang o nnetefatsa hore ketsahalo ya ho thunyana e etsahetse hona moo.√√ (2)

- 4.5 O bolela hore o malala-a-laotswe, o se a loketse ho ka hlahang/o morerong wa ntwana/o ikemiseditse ho thunya/o ikemiseditse ho bona dira tsa hae di sa tla le hole kaha o hlahile ka hodimodimo ho tekesi/o ikemiseditse ho sireletsa bapalami.√√ (2)

[Tshwaya e le nngwe feela]

- 4.6 Bapalami ba ka fokotseha mme kgwebo ya putlama /Bakganni ba bang ba ka lahlehelwa ke mesebetsi./Boraditekesi ba bang ba ka futsaneha ka lebaka la ho putlama ha kgwebo.√√ (2)

[Tshwaya e le nngwe feela]

[10]

POTSO YA 5

- 5.1 5.1.1 ba dumedisana√ (1)
- 5.1.2 Ketso√ (1)
- 5.1.3 ba filwe/fuwe√. (1)
- 5.1.4 a fihlang√. (1)
- 5.2 Molaodi o ile a tsebisa Montsho hore Tjhediete o re ha a tle sekolong tsatsing le latelang/tsatsing le hlahlamang.√√ (2)
- 5.3 Taba ena ha e felle hosasa feela empa e tla dubisa Tjhediete thankga ha nako e ntse e tsamaya.√√ (2)
- 5.4 Sena **ba ne ba sa se etse** kamehla ha ba fihla sekolong.√√ (2)

[10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 30
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70